

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM C.</i> MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаі Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolij: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Lívia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikoletta: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF THE UKRAINIAN EDUCATION POLICY

Pallay, Katalin

*Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
Department of Pedagogy and Psychology
University of Debrecen
Doctoral Programme of Education and Cultural Studies
p.katinka16@gmail.com*

Abstract

This study aims at demonstrating the Ukrainian education policy from the transition until now (1991–2019). We would like to reveal the development of the Ukrainian education policy approaching towards European Union standards, how serious the Ukrainian parliament was about putting its commitments into effect. We tend to examine what influence the different political changes had on the minority policy of the Ukrainian state, especially on the Hungarians. The Ukrainian education policy is ambiguous from the perspective of minority communities: the European effect and the Ukrainian dominance are also observed. The country approaches the European Union from the perspective of the education policy, but our results confirm the regression in the field of the rights of minority communities.

Key words: *education policy, rights of minority communities, Ukraine.*

Absztrakt

A tanulmány a rendszerváltástól napjainkig (1991–2019) az ukrán oktatáspolitikát hivatalosan bemutatni. Fel szeretnénk tárni, hogy alakult az ukrán oktatáspolitikája az európai uniós normák felé közeledés során. Munkánkban meg kívánjuk vizsgálni, hogy a különböző politikai fordulatok milyen hatást gyakoroltak az ukrán állam kisebbségpolitikájára, és ezen belül a kárpátaljai magyarokra. Az ukrán oktatáspolitikát a kisebbségi nemzeti közösségek szempontjából kettősség jellemzi: egyszerre megfigyelhető az európai hatás és az ukránosítás. Az ország oktatáspolitikai szempontból az Európai Unió felé törekszik, eredményeim szerint azonban a kisebbségi nemzeti közösségek jogait illetően visszafejlődés tapasztalható.

Kulcsszavak: *oktatáspolitikája, kisebbségi nemzeti közösségek, Ukrajna.*

Education of the Transcarpathian Hungarian minorities in the independent Ukraine

The change of the regime produced an impact on the minority education policy in several dimensions in Ukraine. At the end of the 80s and at the beginning of the 90s the legislation allowed the use of the mother tongue at all levels in the education. The minority language was used as an official language along with the state language.

The Constitution of Ukraine (1996) ¹states that the use and protection of the national minorities' language is guaranteed in the territory of the country (Orosz 2005). On 25 June 1992 the Law on National Minorities was passed in Ukraine. Article 6 of the law guarantees the education in the mother tongue and the learning of the mother tongue in the public

¹ <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

educational institutions (Regulation 36²). The law, which is still in force, was amended in 1996, whose Article 6 guarantees the access to all forms of education for every citizen living in Ukraine. In the light of this, the education in mother tongue is guaranteed for national minority communities, too (Orosz 2005).

From the point of view of the Transcarpathian Hungarians one of the most important parts of the transition is that Hungary recognized Ukraine as an independent state, consequently foreign representations opened its doors and the Hungarian-Ukrainian basic treaty was concluded in December 1991.

The treaty declares that the conditions which protect the cultural, linguistic and religious identity of the national minorities have to be created (Fedinec 2012). Before the declaration of the independence, Transcarpathian Hungarian Cultural Association, the first comprehensive minority, representative organization of Transcarpathian Hungarians, was established in 1989. One of the objectives of the association is the promotion of cultural learning and education in the mother tongue.

To achieve this objective Education Committee of THCA was established. Because of several unsolved educational problems the committee set up a separate association, which exclusively deals with professional and political issues of the education. As a result, Transcarpathian Association of Hungarian Pedagogues was established on 8 December 1991 (Orosz 2007).

After the declaration of independence from the point of view of higher education in the Hungarian language two substantial periods can be distinguished in Transcarpathia: 1990, when further education in Hungary was enabled for the Transcarpathian Hungarians and 1993, when the idea of the establishment of an independent teacher training college in the Hungarian language was voiced (Orosz 2012).

The massification of the higher education

The transition had great impact not only on the Ukrainian education policy, but also changes occurred in the field of education in other European countries. In the 90s the focus of the education policy was shifted to the higher education (Kozma 2010). Due to the opening of the national borders increased backwardness and worsening cross-border relationships were noted in the cross-border territory. In the 90s reforms were implemented in the

² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>

higher education, and cross-border educational relationships developed. In this period one of the most important political movements of the Central-European minorities was the institutionalisation (Bárdi–Misovicz 2010).

The massification of the higher education came into existence, or the so-called expansion of the higher education. As a result minority universities were established. According to the idea related to the assistance policy at that time Hungary supports the establishment of the institutions, and the institutions are operated by the minority communities (Kozma 2011; Bárdi – Misovicz 2010).

Changes in the higher education in Ukraine were implemented by leaps and bounds. Because not only the system of the higher education had to be reconstructed, but also the state, since a new state developed practically. Because of the disintegration of the USSR a political situation emerged in Ukraine, which enabled Transcarpathian Hungarian communities to establish independent higher educational institution in the Hungarian language. The expansion of the higher education in Hungary and neighbouring countries affected this need favourably. The establishment of the higher educational institutions in the Hungarian language fitted in the massification process of the higher education (Ferenc 2010, 2011; Kozma 2006).

In 1993 Transcarpathian Hungarian Cultural Association made decision concerning the establishment of a Transcarpathian teacher training college in the Hungarian language in the joint session of the Transcarpathian Association of Hungarian Pedagogues. The Foundation for the Transcarpathian Hungarian College was founded and registered in 1993. The aims of the foundation are the creation of the financial basis of the college in the Hungarian language, the establishment of the institution, the registration and the accreditation of the articles of association (Cserniczkó 2014). The college in Beregovo started its operation as a teacher training college. Teacher training colleges in the minority language play an important role in settlements inhabited by national minorities.

The importance of the institutions is that they increase the number of the graduated and raise the conditions of the education in the mother tongue and they are responsible for the quality of the elementary and secondary education. (Keller 2004). The period from the second half of the 90s to the millenium the stabilization of the relationship between the elites in power and the civilians occured. In this period the higher education policy became more centralized, and the main ideology was the reestablishment of the national culture (Kozma 2006).

Changes in the education policy after the Orange Revolution

The former president, Viktor Yanukovich supported by Russia and pro-Western Viktor Yushchenko participated in the presidential election of 2004. Official results of the election showed the slight victory of Yanukovich. The opposition led by Yushchenko and Yulia Tymoshenko accused Yanukovich of winning the election by series of election frauds and threats. The dissatisfied opposition group started demonstrations in the streets of Kiev. They chose the orange colour, which stands for optimism. The movement initiated by „Yes” –slogan was soon called the Orange Revolution, whose one of the main objectives was the calling for new elections. The Ukrainian Constitutional Court ruled in favour of the Orange movement, ordered the repetition of the elections. Yushchenko won the presidential election held on 26 December 2004. Therefore the Orange Revolution won (Jekelcsik 2014).

The Hungarian State remained responsible for the educational, cultural development of the Hungaraian minority in Ukraine (Fedinec 2012). After the Orange Revolution monolithic nation state was intended to be created in Ukraine. The main objective was the strengthening of the position of the official language. The Ukrainian political power found the education as the most effective instrument to build the nation state. Educational reforms aimed at strengthening the teaching of the Ukrainian language (Csernicškó 2009).

Ukraine intended to be transformed into a monolingual, Ukrainian state in these years. Education policy was formed to achive the above-mentioned goal. Educational political efforts were made to introduce transitive educational models for schools in non-Ukrainian language (Csernicškó 2009).

Impacts of Bologna process in Ukraine

In Bologna Education Ministers of 29 countries signed the Bologna declaration, which started the great higher educational reform, the so-called Bologna process. (Hrubos 2005) Ukraine joined the Bologna process on 19 May 2005. As a result of reforms the structure of the higher education was modified, but several elements remained from the Soviet-education system (Kovács 2014). The higher educational institutions in Ukraine – except medical and veterinary education – switched to the European Credit Transfer System for 2006/2007 school year. One of the most important impacts of joining the Bologna process on the higher education was the transformation of the structure of the higher education.

The higher education was divided into three levels:

- Bachelor (BSc, BA)
- Specialist (SSc)
- Masters trainings (MSc)

1. Basic training – Bachelor of Sciences level – Basic training of colleges and universities, for which school leavers with results of external independent text exams can apply. It lasts four years and student are awarded with an undergraduate academic degree for successfully completing its courses.

2. Special level is one-year training between basic and masters courses and the students were awarded with a degree equivalent to the Master's degree for successfully completing its courses (Orosz 2012). 2016 was the last time when the holders of Bachelor's degree could apply for this training. Special level was finally abolished in 2017. It was replaced by masters courses of one and a half or two years. The Bsc and BA training will be expectedly reduced to three years, but now it functions as a four-year training (Law on Higher Education in Ukraine³).

3. Masters courses, for which students who completed the basic training, i. e. BA degree holders can apply. From now on, this level forms the second stage of the Bologna process in Ukraine. The MA degree is equivalent to the university degree, which could be obtained after undivided five-year university education before the Bologna process. After the Masters courses the graduates can apply for the PhD training or can join the labour market (Orosz 2005).

The joining of the Bologna process launched several educational political processes. On one hand to reduce corruption, on the other hand to improve the quality of the secondary education and last but not least to integrate the Ukrainian education system into the European patterns and to achieve the single admission system of higher educational institutions Viktor Yushchenko, the President of Ukraine issued the decree on essential measures safeguarding the operation and development of the Ukrainian education system⁴ on 4 July 2005 (Filiatreau 2011).

To implement the Presidential Decree the Ukrainian Educational Quality Measuring Centre was established, whose objective is to assess the subject knowledge of the applicants. Single admission system was introduced based on the Bologna Process. Consequently, advanced final

³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>

exam, the so-called external independent test exam has to be taken in the independent examination centres. On 13 July 2017 Stanislav Nikolaenko, Education Minister of Ukraine ordered that every applicant has to take Advanced Ukrainian Language and Literature Final Exam to further study in Ukraine in 2008/2009 school year. According to Viktor Yushchenko a developed European state should have a Single Official Language (Csernicsko 2012).

According to the Ministerial Decree of Nikolaenko applicants have to take independent test exam on the History of Ukraine or Mathematics based on their major besides the Advanced Ukrainian Language and Literature Final Exam. According to the Decree every applicant – including the graduates of the minority language schools – has to take an examination in the Ukrainian language. This step makes it harder for the graduates of the minority – including Hungarian – schools. The next Education Minister, Ivan Vakarcsuk modified the decree of his predecessor by Decree 1171⁵, which permitted the graduates of the minority schools to use terminological vocabulary.

Decree 33⁶ on 24 January 2008 brought changes again: students of the minority schools can take their special exams in their language of education. Advanced Ukrainian Language and Literature Test Exam is still compulsory entrance exam subject for every faculty. It is considered to be positive that the position of the Transcarpathian Schools in the Hungarian language can be determined within the Ukrainian school system based on the single test exam results, except the Ukrainian Language and Literature Exam.

Viktor Yanukovych won the presidential election in 2010. After the election the pro-Russian Dmytro Tabachnyk became the Education Minister. Tabachnyk modified the regulation, but there was not considerable change in the education policy. The government appointed by Yanukovych permitted to translate the questions of external test exams in special subjects to the language of education. Advanced Ukrainian language and literature school leaving exam is still compulsory entrance exam subject for every faculty. It was introduced as an exemption that those who obtained 170 points in a major subject, can apply for the educational institution regardless his unsuccessful Ukrainian Language and Literature exam.

⁵ http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14696.html

⁶ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0321-08>

Nowadays every graduate has to participate in the external test exams whether or not he wants to study in the Ukrainian higher education institution whether or not he wants to apply for any college or university. Graduate students have to take advanced final exam in three subjects in the 2018/19 school year. The Ukrainian language and literature is still compulsory for everybody, the other subject is Ukrainian History or Mathematics. External independent test exam results constitute both the entrance exam points and final exam grades (Szamborovszky 2013, Orosz 2015, Papp Z. 2014; Ukrainian Center for Education Quality Assessment (UCEQA); Ministry of Education and Science of Ukraine).

The study of Malyarenko (2013) highlights that the winners of the Orange Revolution established a public high authority dealing with minority and religious affairs (2006), but the pro-Russian president, Yanukovich abolished it. The Orange-coalition led by Yushchenko and the Party of Regions led by Yanukovich followed the practice of 1991 that the minority policy is an instrument in the political fights. Rival parties use the ethnic mobilization to remain in power which resulted in political instability and social conflicts. Despite the fact that the internal and international commitments determined the minority policy, an effective mechanism of minority protection never came into existence. (Malyarenko 2013). Education political measures curbing minority rights send the message to the national minorities that they can only be successful if they give up their mother tongue and choose a school in the Ukrainian language. Education policy became the instrument of assimilation efforts. (Csernicskó 2009; Kovács 2014).

Development of the Ukrainian education policy after Majdan

Viktor Yanukovich (2010) won the next presidential election, and then the Party of Regions could form the government. The president negotiated on the North-Atlantic Integration, but he refused to sign the EU Accession Treaty because of a more favourable offer given by the Russian President, V. Putin (Sz. Bíró 2014).

The above-mentioned step of Yanukovich disappointed the pro-Western parties and citizens. In November 2013 demonstrations started in the main square of Kiev, Majdan. The opposition of the Ukrainian movement backed by the EU and the USA was called Euromajdan. The event involving dozens of deaths among the protesters intended to be ceased by international intervention. The Ukrainian Parliament deprived Yanukovich of his presidential power on 22 February, the presidential duties were taken over by the Speaker of the Parliament Oleksandr Turchynov. Euromajdan

forces formed a coalition government led by Arseniy Jatsenyuk, who was appointed by the Parliament (Deák 2014; Sz. Bíró 2014; Csernicsko 2016). After Majdan the main goal of the official education policy is to promote the Ukrainian or the Russian language marginalizing the other. Laws concerning the use of languages were not obeyed consequently.

The issue became a campaign theme for months the aim of which was to divert attention of public from the existing economic and social problems. Due to this the politicized language-affair became one of the causes of the armed conflict in 2014. While in the period after the crisis the Russian minority was targeted by the Ukrainian nationalists, with the passing of time those sounds grew increasingly, who intended to curb the use of other minority languages.

Later the leader of the Transcarpathian Hungarians protested most vehemently against the anti-minority draft law on education. The reason for this was the fact that a public education system in the Hungarian language with a considerable structure was built in the Soviet era, the operation of which had not been blocked so far by the Ukrainian state policy.

The Ukrainian Parliament passed the Law on Education at First Reading on 6 October 2016, at Second Reading on 5 September 2017. According to this the current 11-year secondary education has to be transformed into 12-year. According to the new structure 1–4 grades remain the primary school, 5–9 grades form the secondary school. The difference emerges in the third stage of the secondary education, where 10–12 grades will be part of vocational school or lyceum providing leaving certificate.

Provisions of the new law will be introduced gradually, the most important changes will take effect from 1 September 2018 (Fedinec – Csernicskó, 2017).

Article 7 deals with the educational language. According to the above-mentioned Article the right to learn in the mother tongue can only be guaranteed for 1–4 grade in the national minority schools. According to the Article 7 the education in the mother tongue in higher educational institutions will be abolished. Transcarpathian Hungarian students – as other national minorities in Ukraine – have to learn the necessary knowledge in a foreign language.

Its introduction would eliminate the illusion of the equal opportunities between the citizens. The acquisition of the competitive knowledge can only be achieved by the proper knowledge of the Ukrainian language. According to Liliya Hrynevych, who represents the spirit of the new law

to implement the above-mentioned goal the state language would be the language of the education regardless the nationality of the students of the schools Ukrainian, Russian, Hungarian, Romanian, Slovakian, Polish (Hodinka 2017).

According to the data of the Education Ministry 89,9 % of the students learn in the Ukrainian language. Only 10,71% of the students learn in other languages. However, it is considered that 10% of all students endanger the development of the Ukrainian language and the functions of the mother tongue.

Table 1. The number of the students in schools in Ukraine in terms of nationality distribution

Educational language	Number of students	Proportion (%)
Ukrainian	3 281 644	89,29
Russian	356 262	9,69
Romanian	16 808	0,46
Hungarian	15 172	0,41
Moldovian	2 984	0,08
Polish	1 594	0,04
English	400	0,01
Slovakian	134	0,00
Bulgarian	78	0,00
Totally	3 675 076	100

Source: Own compilation based on the data of Ministry of Education and Science of Ukraine

Article 7 of the new Law on Education passed on 5 September contradicts several legal norms: it conflicts with the bilateral agreements concluded by Moldavia, Romania, Hungary and with those Ukrainian Articles, which guarantee the protection of linguistic rights of national minorities. Moreover, Law on National Minorities declares that the Ukrainian state guarantees national cultural autonomy for all ethnic groups. It includes the use and learning of the mother tongue in public institutions. Ukraine ratified several international legal charters, which have direct impact on the language of national minorities.

European Charter for Regional or Minority Languages includes Framework Convention on Protection of National Minorities, Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The new Law on Education contradicts the obligations under international treaties of the country, which can be laid in the Constitution of Ukraine.

Conclusions

From the point of view of minority national communities the Ukrainian educational policy shows a contrasting picture: European impact and Ukrainization can be observed at the same time. During the course of political and economic changes several positive objectives were implemented in the field of educational policy. Such as the approach towards the EU including joining of the Bologna process. Though it can be said that the country moves towards the EU from educational political aspect, in our opinion that regression can be experienced in the field of minority rights.

The work of Papp Z. seemed justified, according to this work conflicts resulted from the reconciliation of the system remained from the Soviet era, the changes in the independent Ukraine, and obligations arising from the agreement with the EU made the educational political situation of Ukrainian miniroties unstable.

Transcarpathian Hungarians have a special position in Ukraine. Transcarpathia is the westernmost county in Ukraine. This county is bordered by the most EU countries among all counties in Ukraine. In this administrative unit the number of Hungarians exceeds 10%.

The educational policy regards Hungarian inhabitants as national minority, not native population. Transcarpathian Hungarians exercised inherited rights after the transition. Under the presidency of Leonid Kuchma (1996–2004) these rights were not tested, minority policy was not dealt with. On the eve of the Independence, Transcarpathian Hungarians had kindergartens and schools, but the school network was not complete, because higher educational institution in Hungarian language did not operate. After the transition educational institutions still operated and the need to establish higher educational institution arose. A College in the Hungarian language was established due to the higher educational expansion in Europe.

During the Orange Revolution the limitation of the minority rights started. During the Euromajdan a stronger approach towards the West can be observed in the economic and political terms. Different Accession Treaties were concluded with the EU. The commitment towards the Western values never came into existence, especially in the field of minority policy. Due to the war in Ukraine the leadership in Kiev became suspicious of the minorities, in particular of the Russians.

The developed atmosphere of mistrust has a negative impact on the public opinion on the Transcarpathian Hungarians. It is manifested in the increasing limitation of the previously exercised rights in spite of the international commitments of the country.

References

Academic literature

- Bárdi Nándor – Misovicz Tibor (2010): A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In. Bitskey Botond (szerk.): *Határon túli magyarok a 21. században*. KEH, Bp. pp. 66–76.
- Csernicskó István (2009): *Az ukrainai oktatáspolitikai a nyelvi asszimiláció szolgálatában*. In. *Korunk*. 2. pp. 33–40.
- Csernicskó István (2012): *Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv*. Ungvár, PoliPrint Kiadó.
- Csernicskó István (2014): Magyar nyelvű felsőoktatás Kárpátalján: kihívások, perspektívák. In. Kónya Péter (szerk.): *Univerzita v kontexte zmien: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej 28–30. novembra 2012 v Prešove*. Presov, Vydavateľstvo Presovskej Univerzity. pp. 341–354.
- Csernicskó István (2016): Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában. Ungvár, Autdor-Shark.
- Deák András (2014): Kifulladásig – Az orosz-ukrán konfliktusról. In. *Figyelő*. 36. pp. 18–19.
- Fedinec Csilla (2012): Ukrajna helye Európában és a magyar–ukrán kapcsolatok két évtizede. In. *Külgügyi Szemle*, 4. pp. 99–123.
- Ferenc Viktória (2009): Hungarian Higher Education in Ukraine: Arguments for and Against. In. Pajusalu, Karl (ed.): *12th International Conference on Minority Languages: Conference Abstracts*. Tartu, University of Tartu. pp. 53–55.
- Ferenc Viktória (2010): A kisebbségi magyar felsőoktatás és nyelvi kihívásai a Kárpát-medencében: problémák és feladatok. In. *Regio*. 3. pp. 59–89.
- Filiatreau, Svetlana (2011): Ukraine’s Participation in the Bologna Process: Has it Resulted in More Transparency in Ukrainian Higher Education Institutions? In. *International Research and Review: Journal of Phi Beta Delta Honor Society of International Scholars*. 1. pp. 49–64.
- Hodinka, 2017 = Szn.: Van mit veszítenünk: Porosenko aláírta az oktatási törvényt. In. Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont honlapja: <http://hodinkaintezet.uz.ua/van-mit-veszitenunk-porosenko-alairta-az-oktatasi-torvenyt>. Publikálás ideje: 2017. 09. 25. [Letöltés ideje: 2017. 01. 10.]
- Hrubos Ildikó (2005): A peregrinációtól az Európai Felsőoktatási Térségig. In. *Educatio*. 2, 223–243.
- Jekelcsik, Szerhij (2014): *Ukrajna története. Egy modern nemzet születése*. Budapest, Kairosz Kiadó.
- Keller Magdolna (2004): Magyar nyelvű pedagógusképzés a határokon túl. In. *Educatio*. 3. pp. 441–462.
- Kovács Klára (2014): The Bologna Process in Ukraine. In. Tamás Kozma – Magdolna Rébay – Andrea Óhidy –Éva Szolár (eds.): *The Bologna Process in Central and Eastern Europe*, Wiesbaden, Springer VS. pp. 321–354.
- Kozma Tamás (2006): Regionális átalakulás és térségi visszhang. A „partiumi” felsőoktatás esete. In. Juhász Erika (szerk.): *Régió és oktatás. A „Regionális egyetem” kutatás zárókonferenciájának tanulmánykötete*. Debrecen, Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete. pp. 13–25.

- Kozma Tamás (2010): Expanzió Tények és előrejelzések, 1983–2020. In. *Educatio*, 1. pp. 7–18.
- Kozma Tamás (2011): Kisebbségi intézmények a Bologna-folyamatban. In. Kozma Tamás – Pataki Gyöngyvér (szerk.): *Kisebbségi felsőoktatás és a Bologna-folyamat*. Debrecen, CHERD-Hungary. pp. 45–74.
- Malyarenko Tatyana (2013): Between the Soviet legacy and opportunism. Minority policy in Ukraine. In. Cordell, Karl – Agarín, Timofey – Osipov, Alexander(eds.). *Institutional Legacies of Communism: Change and Continuities in Minority Protection*. London: Routledge. pp. 139–153.
- Orosz Ildikó (2005): *A magyar nyelvű oktatás Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében*, Ungvár, PoliPrint
- Orosz Ildikó (2007): *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. Ungvár, PoliPrint.
- Orosz Ildikó (2012): A magyar nyelvű oktatás helyzete. In. Uő. (szerk.): *Két évtized távlatából*. Ungvár, PoliPrint. pp. 192–193.
- Sz. Bíró Zoltán (2014): Ukrajnai tanulságok. In. *Mozgó Világ*. 1. pp. 72–78.

Laws and decrees cited

- Ukrajna elnökének törvényerejű rendeletei és rendelkezései = Президент України «Укази» <http://www.president.gov.ua/documents/decrees> [Letöltés ideje: 2017. 06. 14.]
- Ukrajna felsőoktatási törvénye = Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст.2004): <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Letöltés ideje: 2017. 01. 06.]
- 1171-es rendelet = Наказ 25.12.2007 № 1171 «Про зовнішнє незалежнє оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів у 2008 році» http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14696.html [Letöltés ideje: 2017. 01. 14.]
34. számú törvény = Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 34, ст. 451.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [Letöltés ideje: 2017. 01. 02.]

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.